

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการผลิตกาแฟของเกษตรกร อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

Extension of Coffee Production of Farmer in Thapla District, Uttaradit Province

ปฐิภาณ สมบัติบุรณ์ (Patipan Sombudboon)¹ พลสรานู สรานุรมย์ (Ponsaran Saranrom Assistant Professor)²เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalemsak Toomhiran, Associate Professor)³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟ 2) สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร 3) การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟของเกษตรกร 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟ และ 5) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกาแฟของเกษตรกร ประชากรคือเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำนวน 317 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่าง 125 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรอายุเฉลี่ย 50.44 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา พื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 3.91 ไร่ ประสบการณ์ในการปลูกกาแฟ เฉลี่ย 7.10 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน รายได้จากการผลิตกาแฟ เฉลี่ย 2,132.50 บาท/ไร่/ปี รายได้จากภาคเกษตรอื่นๆ เฉลี่ย 21,000.00 บาท/ไร่/ปี 2) เกษตรกรมีลักษณะการปลูกกาแฟแบบผสมผสาน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ไถเตรียมดินก่อนปลูก ไม่มีการให้น้ำ ไม่มีการจัดการกับโรคและแมลงที่พบ ต้นทุนการผลิตกาแฟเฉลี่ย 1,913.90 บาท/ไร่/ปี 3) เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าที่ส่งเสริมภาครัฐ การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟเบื้องต้น พบว่ามีการรับรู้อยู่ในระดับที่น้อยที่สุด 4) เกษตรกรมีประเด็นปัญหาในการผลิตกาแฟในระดับมาก คือ ด้านการตลาด โดยมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ (1) ส่งเสริมความรู้ตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ การบำรุงดูแลรักษา โรคและแมลงศัตรูกาแฟ ตลอดจนการแปรรูป (2) ส่งเสริมการใช้สื่อบุคคลในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรโดยวิธีการฝึกปฏิบัติและทัศนศึกษา (3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการแปรรูป 5) เกษตรกรมีความต้องการความรู้ด้านการผลิต ความรู้ด้านพันธุ์ ด้านการปลูก/ดูแลรักษา ด้านการเก็บเกี่ยว และด้านการการตลาด ส่วนความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตกาแฟ เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก ได้แก่ วิธีการสาธิต ฝึกปฏิบัติ วิธีการบรรยาย และวิธีการทัศนศึกษาดูงาน

คำสำคัญ การส่งเสริมการผลิต กาแฟ

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช psombudboon@gmail.com² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช oh1981@gmail.com³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic personal, social, and economic conditions of coffee production farmers 2) coffee production conditions of farmers 3) perception regarding coffee production of farmers 4) problems and suggestions of coffee production farmers and 5) extension needs for coffee production of farmers in Thapla district, Uttaradit province. The population of the study was 317 coffee production farmers who had registered as farmers. The sample size of 125 people with the error value of 0.07. Data was collected by conducting interview. Statistics used for analysis were such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The results of the study revealed that 1) most of the farmers had average age of 50.44 years. who completed primary school education. the average coffee production area of 3.91 Rai and the average experience in coffee production of 7.10 years. 97.6% of them had no land ownership deed and earned the average income from coffee production at 2,132.50 Baht/rai/year and Income from other agricultural sectors averages 21,000.00 baht/rai/year. 2) farmers adopted mix method in coffee production. Most of the farmers did not plough the soil in preparation prior to the planting, did not perform plant watering and not eliminated pests and diseases. They had the average production costs in coffee production of 1,913.90 Baht/rai/year. 3) Most of the farmers received knowledge transfer from government extension officer. The measurement of basic coffee production showed that farmers had perception at the lowest level 4) Farmers faced with the problems about coffee production at the high level on the aspects of marketing. (1) promoting knowledge from selecting appropriate type of coffee to maintenance, disease and pest control, till the product processing. (2) encouraging the use of personal media in transferring knowledge to farmers by the methods of practice and field trip. (3) promote and support group formation for production and processing. 5) Farmers wanted to have knowledge in production, content regarding species, planting and maintenance, harvest, and marketing. In regards to the extension method for coffee production, most of the farmers wanted them at the high level. This included demonstration along with practice in real location, lecturing, and field trips.

Keywords: Extension, Coffee

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

บทนำ

ปัจจุบันกาแฟถือเป็นเครื่องดื่มที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้นๆของโลก และมีแนวโน้มได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในอนาคต โดยในปี 2560/2561 มีอัตราการขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 1.06 ในขณะที่ผลผลิตกาแฟมีอัตราการขยายตัวลดลง อยู่ที่ร้อยละ 1.24 ซึ่งจะเห็นได้ว่าความต้องการใช้กาแฟมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กาแฟจึงถือเป็นหนึ่งในสินค้าที่มีความสำคัญต่อสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ โดยประเทศกำลังพัฒนา อาทิ บราซิล และเวียดนาม เป็นผู้ผลิตกาแฟรายสำคัญของโลก ขณะที่ประเทศพัฒนาแล้ว อาทิ สหรัฐอเมริกา ประเทศในสหภาพยุโรป และญี่ปุ่น เป็นผู้บริโภคหลัก นอกจากนี้กาแฟยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศที่กำลังพัฒนา

ประเทศไทยมีความต้องการใช้เมล็ดกาแฟในประเทศ ปี 2561 อยู่ที่ 95,000 ตันต่อปี แต่ภายในประเทศผลิตได้เพียง 23,617 ตัน จึงต้องนำเข้าถึง 68,616 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 72 เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ จะเห็นได้ว่าตลาดกาแฟทั้งในประเทศและ ต่างประเทศยังสามารถขยายตัวได้อีกมาก หากผู้ผลิตสามารถพัฒนา กระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิต รวมทั้งพัฒนาคุณภาพกาแฟให้มีมาตรฐานแล้วจะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายโอกาสทางการตลาด ได้เพิ่มขึ้น (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562) แหล่งปลูกกาแฟที่สำคัญของประเทศไทยในปัจจุบัน เกือบร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูกอยู่ในภาคใต้โดยจะนิยมปลูกกาแฟโรบัสต้า และอีกประมาณร้อยละ 20 อยู่ในพื้นที่สูงเขตภาคเหนือที่นิยมปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้า นอกจากนี้ยังมีการปลูกในพื้นที่ภาคอื่นๆ

อำเภอท่าปลา เป็นอำเภอที่มีเนื้อที่มากที่สุดของจังหวัดอุตรดิตถ์ มีพื้นที่ 1,681.45 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 1,050,625 ไร่) ลักษณะส่วนใหญ่เป็นที่ราบที่อยู่ระหว่างเนินเขาและภูเขา มีอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์อยู่ตอนกลางเป็นพื้นที่แหล่งน้ำ 284.80 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภออยู่ในการดูแลของนิคมสร้างตนเองลำน้ำน่าน เขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า และเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของประชาชนน้อยมาก พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าว มะม่วงหิมพานต์ ยางพาราทุเรียน กาแฟ และไม้ผลอื่นๆ จากข้อมูลสำนักงานเกษตรอำเภอท่าปลา (2562) พบว่าเกษตรกรในพื้นที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์มีเกษตรกรที่มีความสนใจผลิตกาแฟเพิ่มมากขึ้น โดยมีจำนวนเกษตรกรที่มาขอขึ้นทะเบียนการเพาะปลูกในปีช่วง 3 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2562 เพิ่มขึ้นจาก 54 ครัวเรือน จำนวนพื้นที่เพาะปลูก 315.25 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 317 ครัวเรือน พื้นที่รวม 2,074.19 ไร่ กาแฟจึงนับเป็นพืชที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่อำเภอท่าปลาและเป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งของอำเภอท่าปลา แต่เนื่องจากกาแฟเป็นพืชที่มีต้นกำเนิดจากต่างถิ่นทำให้เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจตั้งแต่กระบวนการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และการผลิตกาแฟให้มีคุณภาพ

จากข้อมูลข้างต้นจึงได้ทำการศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตกาแฟของเกษตรกร ในอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแผนในการพัฒนาการผลิตกาแฟของเกษตรกรในพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามตลาดต้องการ ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จในการผลิตกาแฟและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟ
5. เพื่อศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกาแฟของเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวนทั้งสิ้น 317 ราย ใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อน 0.07 ซึ่งจะได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 125 ตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) แบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร 3) การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกาแฟของเกษตรกร 5) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกาแฟของเกษตรกร การตรวจสอบความเที่ยง (reliability) กับเกษตรกรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน ในจังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเที่ยง ตามวิธีการของ Cronbach's alpha ได้ค่า alpha ของแบบสัมภาษณ์ในตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกาแฟ เท่ากับ 0.878 และ ตอนที่ 5 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกาแฟ เท่ากับ 0.867 โดยอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จึงสรุปว่าแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับงานวิจัยนี้มีค่าความเที่ยงที่เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ การวิเคราะห์ใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และใช้ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยโดยกำหนดความหมาย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 = น้อยที่สุด, 1.81 - 2.60 = น้อย, 2.61 - 3.40 = ปานกลาง, 3.41 - 4.20 = มาก และ 4.21 - 5.00 = มากที่สุด การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟ มีทั้งหมด 10 ข้อ กำหนดดังนี้ 0 - 3 ข้อ = น้อยที่สุด, 4 - 6 ข้อ = ปานกลาง และ 7 - 10 ข้อ = มากที่สุด และร้อยละของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามการจัดการศัตรูข้าวแต่ละวิธี กำหนดดังนี้ร้อยละ 1.00 - 20.00 = น้อยที่สุด, 20.01 - 40.00 = น้อย, 40.01 - 60.00 = ปานกลาง, 60.01 - 80.00 = มาก และ 80.01 - 100.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 56.8 เป็นเพศหญิง เกษตรกรอายุเฉลี่ย 50.44 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรร้อยละ 70.4 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เกษตรกรร้อยละ 65.6 เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร โดยเกษตรกรร้อยละ 42.4 เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟ เฉลี่ย 3.91 ไร่ และมีประสบการณ์ในการปลูกกาแฟ เฉลี่ย 7.10 ปี เกษตรกรร้อยละ 74.4 ประกอบอาชีพหลักเกษตรกร และร้อยละ 36 มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรอง รายได้จากการผลิตกาแฟ เฉลี่ย 2,132.50 บาท/ไร่/ปี รายได้จากภาคเกษตรอื่นๆ เฉลี่ย 21,000.00 บาท/ไร่/ปี และรายได้อื่นๆ เฉลี่ย 20,700.00 บาท/ปี และเกษตรกรร้อยละ 82.4 ไม่มีการกู้เงินในการผลิต

2. สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 54.4 มีลักษณะการปลูกกาแฟแบบผสมผสาน เกษตรกรร้อยละ 96.0 ไม่ได้ไถเตรียมดินก่อนปลูก และเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 62.4 ไม่มีการกำหนดระยะการปลูก เกษตรกรร้อยละ 64.8 ทราบสายพันธุ์กาแฟที่ปลูกในพื้นที่ซึ่งพันธุ์ที่ปลูกกันมากได้แก่ โรบัสต้า โดยเกษตรกรร้อยละ 52.0 มีการขยายพันธุ์ด้วยตนเอง โดยเกษตรกรร้อยละ 96.0 ไม่มีการให้ระบบน้ำ เกษตรกรร้อยละ 59.2 ไม่มีการตัดแต่งกิ่งกาแฟหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่เกษตรกรร้อยละ 56.8 มีการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

จัดการวิจัยในแปลง โดยใช้แรงงานคนในการถางหรือใช้เครื่องตัดหญ้าเป็นส่วนใหญ่ การระบาดของโรคและแมลงที่สำคัญ โดยพบมากที่สุด ได้แก่ เพลี้ยแป้ง โดยเกษตรกรร้อยละ 72.0 ไม่มีการจัดการกับโรคและแมลงที่พบ เกษตรกรร้อยละ 75.2 มีการแบ่งรอบการเก็บตามการสุกของผลกาแฟ โดยเกษตรกรร้อยละ 88.0 มีการจำหน่ายผลกาแฟสด เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตกาแฟเฉลี่ย 1,913.90 บาท/ไร่/ปี

3. การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 64.8 ได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับกาแฟจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากภาครัฐ การวัดการรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟเบื้องต้น เกษตรกรร้อยละ 52.0 มีการรับรู้ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ถูกต้อง และเกษตรกรมีการรับรู้น้อยที่สุดในเรื่องของหนอนเจาะต้นกาแฟ เพียงร้อยละ 26.4 เมื่อพิจารณาโดยรวม เกษตรกรร้อยละ 46.4 มีการรับรู้ในการผลิตกาแฟอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกาแฟ

เกษตรกรมีปัญหาด้านการผลิตกาแฟในระดับมาก ได้แก่ ด้านการตลาด และด้านช่องทางการส่งเสริม เกษตรกรมีระดับปัญหามานกลาง ได้แก่ ด้านการปลูก/ดูแลรักษา และด้านพันธุ์

5. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกาแฟ

เกษตรกรมีระดับความต้องการในการส่งเสริม ดังนี้ ด้านความรู้ในการผลิต พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก คือ ด้านการตลาด,ด้านพันธุ์,ด้านการปลูก/ดูแลรักษา และด้านการเก็บเกี่ยว/ขนส่ง ตามลำดับ ด้านช่องทางการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก คือ สื่อบุคคลหน่วยงานราชการ และสื่อบุคคลหน่วยงานเอกชน ด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก คือ การสาธิต/ฝึกปฏิบัติ ,การบรรยายให้ความรู้ และการทัศนศึกษา/ดูงาน ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.44 ปี และเกษตรกรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 62.4 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ แรงงานภาคการเกษตรของไทยกำลังเข้าสู่ผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาคุณภาพด้านแรงงาน คุณภาพการผลิตและส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่มาทดแทน ซึ่งสอดคล้องกับโครงการ Young Smart Farmer ของกรมส่งเสริมการเกษตรที่พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีใจรักการเกษตร ให้รู้จักการบริหารจัดการเกษตรด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตกาแฟเฉลี่ย 2,132.50 บาท/ไร่/ปี ในขณะที่ต้นทุนการผลิตกาแฟเฉลี่ย 1,913.90 บาท/ไร่/ปี และเกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรอื่นๆ เฉลี่ย 21,000.00 บาท/ไร่/ปี และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการกู้เงินเพื่อใช้ในการผลิตกาแฟ แสดงให้เห็นว่ารายได้จากการทำอาชีพเกษตรกรรมมีความเพียงพอทำให้เกษตรกรไม่มีความจำเป็นในการกู้เงิน ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรมาจากการผลิตพืชอื่นๆ เช่น ทุเรียน ซึ่งมีมูลค่าทางการตลาดที่สูงกว่ากาแฟ แต่รายได้จากการผลิตกาแฟ เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนด้านการผลิตแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีรายได้เพียงพอในการบริหารจัดการ ทำให้ไม่มีการหนี้สินเกิดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากาแฟยังคงเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่า และเป็นพืชที่มีแนวโน้มความต้องการของตลาดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกาแฟสามารถปลูกเป็นพืชแซมในสวนทุเรียน ซึ่งตรงกับบริบทของพื้นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

2) สภาพการผลิตกาแฟ พบว่า เกษตรกรกว่าครึ่งมีการปลูกกาแฟแบบเป็นสวนผสมผสานกับพืชชนิดอื่นๆ เช่น ทุเรียน มะม่วงหิมพานต์ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการให้ระบบน้ำและไม่มีการจัดการกับโรคและแมลงที่พบภายในแปลง ทำให้ผลตอบแทนด้านการผลิตกาแฟไม่มากเท่ากับผลตอบแทนจากพืชอื่น ส่งผลให้เกษตรกรขาดความใส่ใจในการผลิตกาแฟ เนื่องจากผลตอบแทนที่ได้รับมีมูลค่าที่น้อยกว่าพืชอื่น ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากงานวิจัยในการสำรวจด้านสภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกรและด้านสภาพส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร ที่พบว่ารายได้จากภาคเกษตรอื่นมีมูลค่ามากกว่าการผลิตกาแฟ ซึ่งส่งผลทำให้เกษตรกรขาดความเอาใจใส่ในการผลิตทำให้ผลผลิตที่ได้ขาดคุณภาพและขาดการพัฒนาในด้านการผลิต

3) การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟ พบว่า เกษตรส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ ภาครัฐ และเมื่อวัดระดับความรู้ของเกษตรกรโดยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ที่น้อยที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับโรคและแมลงศัตรูพืช ซึ่งจากงานวิจัยจะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีประสบการณ์เฉลี่ย อยู่ที่ 7.10 ปี และประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากเจ้าหน้าที่ และการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ ในการผลิตกาแฟ

4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตกาแฟ พบว่า ปัญหาโดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาการผลิตกาแฟในระดับปัญหามากคือ ด้านการตลาด ด้านการเพาะปลูก และด้านการส่งเสริมการตลาด เกษตรกรให้ความสำคัญในเรื่องการตลาดเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของเกษตรกรในการผลิตเพื่อหวังผลกำไร ทำให้เกษตรกรมีความต้องการองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อมาพัฒนาการผลิตกาแฟให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น และได้ราคาเพิ่มสูง

ข้อเสนอแนะเกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่จากหน่วยงานของภาครัฐเพราะมีความน่าเชื่อถือ ส่วนวิธีการส่งเสริมการตลาด เกษตรกรมีความต้องการในการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติจากสถานที่จริงของกลุ่มผู้ผลิตกาแฟที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเปิดโลกทัศน์ของเกษตรกร แสดงว่าเกษตรกรยังคงมีความเชื่อมั่นในหน่วยงานราชการ ในความต้องการพันธุ์สนับสนุนจากหน่วยงานราชการ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ไม่ได้มุ่งหวังกำไร และมีความพร้อมในเรื่องของพันธุ์ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

5) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกาแฟ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในระดับมากอยู่ 2 ประเด็น ความรู้ด้านการผลิต และด้านวิธีการส่งเสริม

ความต้องการความรู้ด้านการผลิต จะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีความต้องการความรู้ในการพัฒนาการผลิตกาแฟอย่างครบวงจร ตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ตลอดจนถึงการตลาดของกาแฟ ซึ่งเป็นการพัฒนาการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตกาแฟที่มีคุณภาพสามารถพัฒนาต่อยอดในการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์กาแฟที่มีคุณภาพต่อไป

ความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม จากข้อมูลการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการวิธีการส่งเสริมจากวิธีการสาธิตและฝึกปฏิบัติจริง ทัศนศึกษาดูงาน เนื่องจากการวิธีการดังกล่าว ทำให้เกษตรกรได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการฝึกปฏิบัติในสถานที่จริง ได้มีการลองผิดลองถูก เกิดประสบการณ์ในการปฏิบัติ ทำให้เกิดการจดจำได้ดีกว่าการเรียนรู้แบบอื่น และเป็นการสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาการผลิตกาแฟ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ประเด็นความรู้ในการส่งเสริมเกษตรกรผลิตกาแฟ ควรเน้นเนื้อหาในเรื่องของการผลิตกาแฟตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ซึ่งสัมพันธ์กับระดับความรู้ของเกษตรกรในการผลิตกาแฟในระดับน้อยที่สุด ตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม การบำรุงดูแลรักษา โรคและแมลงศัตรูกาแฟ ตลอดจนการแปรรูป ซึ่งจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้สามารถผลิตกาแฟที่มีคุณภาพ และมีขีดความสามารถในการแข่งขันกับพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างดี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการส่งเสริมการผลิตกาแฟ

1.2 ด้านสื่อและวิธีการในการส่งเสริมการผลิตกาแฟ จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการสื่อบุคคลในการไปส่งเสริม ด้วยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของสุขภาพ การอ่าน การเขียน ทำให้เกษตรกรมีข้อจำกัดในเรื่องของการอบรม บรรยายให้ความรู้ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงมีความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบการฝึกปฏิบัติ การสาธิต มากกว่าการบรรยายให้ความรู้ ซึ่งทำให้เกษตรกรเกิดความเบื่อหน่าย นักส่งเสริมจึงจำเป็นต้องลงไปในพื้นที่เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ พร้อมทั้งเยี่ยมเยือนเกษตรกร พร้อมทั้งมีการจัดทำแปลงสาธิต ซึ่งจะทำให้เกษตรกรเกิดมั่นใจในคำแนะนำและในตัวของนักส่งเสริมมากยิ่งขึ้น

1.3 การส่งเสริมการผลิตกาแฟ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการแปรรูป เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของตัวเกษตรกรเองและชุมชน โดยเกษตรกรยังคงให้ความสำคัญในการเพาะปลูกกาแฟที่มีปริมาณพื้นที่การเพาะปลูกเพิ่มขึ้นทำให้เกษตรกรมีความต้องการที่จะพัฒนาการผลิต ให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น โดยมีการพัฒนาต่อยอดการผลิตเดิมที่เป็นผลการแปรรูปเป็นกับผลิตภัณฑ์กาแฟที่แปรรูป(กาแฟคั่ว) ซึ่งมีราคาที่แตกต่างกันมาก ถ้ามีการรวมกลุ่มมาและพัฒนาการแปรรูป จะทำให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับกาแฟมากยิ่งขึ้น ประกอบกับจะเป็นการสร้างรายได้ต่อยอดให้กับชุมชนในด้านของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเป็นการสร้างงาน สร้างความมั่นคงให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สภาพการผลิตกาแฟ จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 72.0 ไม่มีการกำจัดโรคและแมลงศัตรูกาแฟ ซึ่งมีผลต่อคุณภาพและอายุของต้นกาแฟ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรให้ความสนใจในการผลิตกาแฟน้อย การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการให้ความสำคัญในการเลือกผลิตสินค้าเกษตรต่อไป

2.2 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกาแฟ จากงานวิจัยผู้วิจัยได้แยกความต้องการความรู้ออกเป็นแต่ละด้าน ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการในระดับมากทุกประเด็น แต่ด้วยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และผู้วิจัยขาดการสำรวจความต้องการสื่อและวิธีการส่งเสริมขององค์ความรู้แต่ละด้าน การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้สื่อและวิธีการส่งเสริมในการส่งเสริมการผลิตกาแฟต่อไป

เอกสารอ้างอิง

โครงการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการสร้างรายได้ด้วยเกษตรมูลค่าสูงจากระบบวนเกษตรบนทิว เขาผิบน้ำตะวันออกในเขต จังหวัดอุดรธานีบนวิถีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้อย่างยั่งยืน ทวนวิจัยโครงการท้าทายไทยปีที่ 2 กลุ่มเรื่องนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาพื้นที่.(2563). สืบค้น 20 ธันวาคม 2563, จาก <http://202.29.52.26:4000/gallery/1>
ศรีณญา ชูรัตน์. (2562). กาแฟ. สืบค้น 20 ธันวาคม 2563,

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

จาก <http://www.agriman.doae.go.th/home/news/2562/33-34.pdf>

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2560) “การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา” ในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา 91720 (หน่วยที่ 1). นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2559. กรุงเทพฯ. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกาแฟ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2557) “ตัวแปรประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทางส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร”

ในประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยและสถิติเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร 91723 (หน่วยที่ 6) นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

